

ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДСЬКОСТІ ДО ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ТА КІБЕРБЕЗПЕКОВОЇ ПОЛІТИКИ

В. О. Бойко, к. і. н., головний консультант
 відділу інформаційної безпеки та кібербезпеки
 центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних
 досліджень

Цифровізація та формування ефективної національної системи кібербезпеки потребують залучення потенціалу експертів, науковців та громадського сектору. Наразі це завдання залишається невирішеним. Ураховуючи необхідність удосконалення положень Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», а також підготовку проектів Стратегії інформаційної безпеки та Стратегії кібербезпеки України, доречним є вивчення світового досвіду залучення такого недержавного потенціалу з метою врахування у профільному національному законодавстві.

ВИСНОВКИ

- Національна система кібербезпеки формується за мінімальної участі громадськості та експертної підтримки (громадські ради малоефективні, а Національний координаційний центр кібербезпеки (НКЦК) не має у своєму складі представників відповідних структур).
- Міністерство цифрової трансформації України, хоча і має завдання у сфері кібербезпеки (кіберзахисту), однак обмежене у можливостях для їх реалізації (передусім – кадрових). Відтак важливим є посилення його потенціалу, щонайменше в аналітичному супроводі прийняття рішень у зазначеній сфері.
- Польське законодавство містить норми, які допомагають польському Міністерству цифровізації поліпшити експертний супровід державних рішень. Відповідний досвід доцільно врахувати в українській практиці державного управління.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

1. Комітету Верховної Ради України з питань цифрової трансформації врахувати польський досвід законодавчого закріплення статусу дорадчих органів, що формуються з числа представників бізнесу та громадськості, при опрацюванні пропозицій щодо внесення змін до Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». Зокрема пропонується (в т.ч. з метою практичної реалізації положень статей 4 та 10 Закону України «Про національну безпеку України») закріпити окремою нормою закону необхідність *утворення при центральному органі виконавчої влади, що відповідає за питання формування та реалізації державної політики з питань кібербезпеки та кіберзахисту, а також при основних суб'єктах національної системи кібербезпеки України консультативно-дорадчих рад з питань кібербезпеки з визначенням повноважень таких рад, порядку висування членів до їх складу, матеріально-технічного та фінансового забезпечення їх діяльності.*

2. Міністерству цифрової трансформації України розглянути можливість утворення вже на цьому етапі (до нормативного закріплення) експертної структури, що здійснюватиме аналітичну підтримку програм кібербезпеки міністерства, надаючи висновки щодо стратегічних документів, пов'язаних з кібербезпекою, зв'язком та розвитком інформаційного суспільства, підготовкою проектів рішень, законодавчих ініціатив тощо. Утворення подібної структури дозволить більш активно залучити до практичної співпраці неурядові структури та окремих експертів, які опікуються проблематикою кібербезпеки.

3. НКЦК розглянути можливість створення постійно діючої експертної ради (консультативно-дорадчого органу) для науково-аналітичного супроводу діяльності НКЦК, зокрема відповідно до пунктів 4.3, 6, 12 Положення про НКЦК.

ОБҐРУНТУВАННЯ

1. Загальна оцінка стану залучення громадськості до участі у вирішенні питань цифровізації та кібербезпекової політики в Україні.

Формування ефективної національної системи кібербезпеки неможливе без залучення до цього всіх основних зацікавлених сторін – уповноважених державних органів, представників об'єктів критичної інфраструктури, науковців та громадського сектору. Саме наукова та експертна громадськість виявилась найменш включеною в цю складову національної безпеки. Громадські ради при основних суб'єктах національної системи кібербезпеки мають обмежені можливості впливу на прийняття рішень. Відсутня публічна інформація про наявність відповідних дорадчих структур при Національному координаційному центрі кібербезпеки та Міністерстві цифрової трансформації України.

За таких умов формування постійно діючих експертних рад при НКЦК та Мінцифри щодо науково-аналітичного супроводу їх діяльності у сфері кібербезпеки

сприяло б налагодженню взаємодії державних органів зі структурами громадянського суспільства, розвитку державно-приватного партнерства, поліпшенню якості державних рішень у цій сфері.

2. Досвід Республіки Польща щодо залучення громадськості до вирішення питань цифровізації.

Корисним в цьому сенсі є досвід польського **Міністерства цифровізації**, яке є ключовим державним органом, відповідальним за захист кіберпростору. В структурі міністерства функціонує **Департамент кібербезпеки**, створений у 2015 році, який виконує завдання, пов'язані з координацією питань кібербезпеки. Основними завданнями Департаменту є: розробка та реалізація стратегічних документів та нормативно-правових актів у сфері кібербезпеки; національне та міжнародне співробітництво (зокрема з установами Європейського Союзу); розробка керівних принципів та стандартів відповідних заходів захисту ІТ-систем; аналіз стану кібербезпеки та пов'язаних з ним ризиків для державної безпеки; розробка навчальних планів, кібернавчань та тестів тощо. Департамент співпрацює з університетами, інститутами, громадськими організаціями та приватним сектором. Оскільки Міністерство здійснює контроль за Науковою і академічною комп'ютерною мережею (*Naukowa Akademicka Sieć Komputerowa, NASK*), усі завдання, пов'язані з цією функцією, також виконуються Департаментом.

У прийнятті стратегічних рішень Міністерству в цілому і Департаменту зокрема допомагає **Рада з питань цифровізації** (*Rada do Spraw Cyfryzacji, RC*). Рада надає висновки щодо стратегічних документів, пов'язаних з цифровізацією, зв'язком і розвитком інформаційного суспільства, готує проекти рішень, законодавчі ініціативи тощо. Хоча Рада здебільшого сконцентрована на загальних питаннях цифровізації, але модель, за якою вона функціонує, цілком може бути використана Мінцифри України для формування власної дорадчої структури з питань кібербезпеки.

Важливою особливістю Ради є те, що вона прямо згадана в Законі про комп'ютеризацію діяльності суб'єктів, що виконують державні завдання. Відтак це забезпечує певний рівень незалежності її членів від самого міністерства. Закон прямо визначає принцип формування її складу, що дозволяє Раді діяти як багатосторонньому форуму співпраці між зацікавленими сторонами. Відповідно до Закону міністр з питань цифровізації призначає членів Правління на дворічний термін із числа рекомендованих кандидатів, кандидатури яких надає:

- Міністерство цифровізації (шість членів Ради)
- Директор державного архіву (один член Ради)
- Польський комітет зі стандартизації (два члена Ради)
- Спільний комітет уряду та місцевого самоврядування (5 членів Ради)
- Наукові підрозділи, які в рамках своєї статутної діяльності займаються дослідженнями у сфері ІТ (3 члени Ради)

- Торгові палати, що представляють ІТ сектор (2 члени Ради)
- Асоціації, що представляють ІТ сектор (3 члени Ради)

Важливо також те, що члени Ради здійснюють свою діяльність не на громадських засадах – закон встановлює винагороду членам Ради за кожне засідання (не може перевищувати 50 % від мінімальної заробітної плати, що діяла на день призначення Ради), а також витрати на відрядження немісцевих членів Ради. Таким чином члени Ради додатково мотивовані здійснювати належну діяльність, причому міністерство має обмежені можливості вплинути на порядок їх стимулювання завдяки чіткій законодавчо визначеній процедурі.

Рада має право створювати додаткові тимчасові робочі групи, до складу яких можуть входити, окрім представників держави та недержавного сектору, усі зацікавлені в конкретній тематиці. Наприклад, згідно з рішенням, прийнятим на засіданні Ради з питань цифровізації від 14 березня 2019 р., було утворено робочі групи:

- з питань інфраструктури (у т.ч. цифрові автомагістралі, урядова хмарна технологія, державна інформаційна архітектура);
- з цифрових компетенцій (у т.ч. компетенції майбутнього);
- з державних електронних послуг (у т.ч. електронна доставка, цифровізація охорони здоров'я);
- з питань штучного інтелекту;
- з кібербезпеки (включаючи безпеку персональних даних);
- з нових технологій (включаючи 5G, Інтернет речей, блокчейн).

Зазначений формат функціонування Ради міг би бути адаптований для української практики державного управління, зокрема, шляхом закріплення у законі «Про кібербезпеку України» вимоги до центральних органів виконавчої влади, що беруть участь у формуванні державної політики у сфері кіберзахисту, створювати такі ради з визначеним порядком її формування. Крім того, з метою практичної реалізації положень статей 4 та 10 Закону України «Про національну безпеку України» доцільно розглянути можливість законодавчого закріплення вимоги до, щонайменше, основних суб'єктів національної системи кібербезпеки утворювати в своєму складі експертні ради (із законодавчо визначеною процедурою утворення, функціонування, повноваженнями тощо), які могли б виконувати функції з демократичного цивільного контролю у сфері кібербезпеки.